

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการโปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2528 ผู้วิจัยได้ เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้ ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้ บทบาทของบุคลากรที่นำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการ โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะจะเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินงานการจัดการเรียนการสอน ได้บรรลุตามจุดหมายที่วางไว้ ดังที่ ญิณญู สาร (2521) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในประเทศไทย ถือว่าหลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญ เพราะหลักสูตรคือ โครงการเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

เกี่ยวกับหลักสูตรได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น สวัสดิ์ จงกล (2521) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่ว่าด้วยจุดหมายของการศึกษาแนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษา" สมิตร์ คุณานุกร (2523) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง โครงการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับจุดหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้" เอกวิทย์ ณ ถลาง (2513) ได้กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความหมายคลุมถึงตัวหลักสูตรประมวลการสอน โครงการสอนแบบเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดที่มุ่งให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียน และ บุญมี เณรยอค (2529) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง โครงการให้ความรู้และประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียน

เพื่อให้ผู้เรียนจะได้พัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ส่วน ทาบา (Taba,1962) กล่าวว่า "หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการเตรียมผลเมืองที่จะให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สร้างผลผลิตให้แก่วัฒนธรรมนั้น" และโบซอง (Beauchamp,1975) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า

หลักสูตรคือแผนที่เขียนขึ้น เพื่ออธิบายขอบเขตและการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่ง โดยหลักสูตรนั้นจะต้องประกอบด้วย (1) ข้อความที่แสดงถึงการใช้เอกสารเป็นแนวทางสำหรับการวางแผน การจัดการเรียนการสอน (2) เนื้อหาสาระวิชาที่สอดคล้องตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และ (4) ข้อความที่แสดงแนวการประเมินผลคุณค่า และประสิทธิภาพของระบบของหลักสูตร

กู๊ด (Good,1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะแนวของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการที่กำหนดขึ้นเป็นแนวทางในการจัดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และรวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เกิดพัฒนาการทุกด้าน โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นแนวทาง

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรในแง่ของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความสามารถ เจตคติและค่านิยมต่าง ๆ ไว้หลายประการ ดังเช่น ชาร์ง บัวศรี (2504) กล่าวว่า

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาก่อเกิดอย่างไร และสามารถให้ความรู้สร้างเสริมทักษะ และทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้น หนักไปทางใด มีผลดีต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด

วิจิตร ศรีสอาน (2513) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า "คุณภาพของการศึกษาจะดีหรือไม่เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การสอน และครู ปัจจัยที่ถือกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่แสดงแง่มุมต่าง ๆ ในการศึกษา ตลอดจนแนวทางในการวัดและประเมินผล เพื่อให้การศึกษาคำเนินไปอย่างมีระบบเป็นขั้นตอนและประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทางการศึกษา"

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญา หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาบรรลุผลสมความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรเป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จ หลักสูตรทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเมื่อประเทศชาติต้องการที่จะสร้างคุณลักษณะของประชาชนในชาติให้เป็นอย่างไร รัฐบาลก็สามารถที่จะกำหนดจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการ

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมาย ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษา ปฏิบัติ
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบัน การศึกษาระดับต่าง ๆ
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวก

ควบคุม ดูแล ติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และ รูปร่าง ของสิ่ง คมในอนาคตได้ว่าจะ เป็นไปในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทาง ให้ความรู้ ทักษะและความสามารถ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพิจารณา เศรษฐกิจ และสิ่ง คมแห่งชาติที่ได้ผล

9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ หลักสูตรเป็นโครงร่างหรือแนวทางกำหนดการปฏิบัติของครู และหลักสูตรเป็นสิ่งกำหนดว่า ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์อะไรบ้างที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า โฉมหน้าของสังคมในอนาคตจะเป็นอย่างไร

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรจะช่วยให้เห็นโครงสร้างของหลักสูตรทั้ง ระบบได้ชัดเจนขึ้นว่าหลักสูตรทั้ง ระบบประกอบด้วยส่วนสำคัญอะไรบ้าง ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้เสนอไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบอย่างไร ควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระ
3. การจัดการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าควรประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. การจัดเนื้อหาวิชา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

โบซอง (Beauchamp, 1975) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในลักษณะที่เป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย

1. ระบบเนื้อหา
2. ระบบการสอน
3. ระบบการประเมินผล

สุน อมรวิวัฒน์ (2514) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรควรจะประกอบไปด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดวัยเรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน
3. สังเขพหัวข้อวิชาในแต่ละหมวด และประสบการณ์ได้ทั้งหมด
4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการประเมินผล
5. กิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการ เวลา ประสบการณ์ของนักเรียน
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

พนธ์ สะเพียรชัย (2515) กล่าวว่า โครงสร้าง หรือองค์ประกอบของหลักสูตร โดยทั่วไปจะประกอบด้วย 6 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. ปรัชญาและเนื้อหา
2. ความมุ่งหมาย
3. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสำหรับสอนแต่ละวิชา
4. กระบวนการเรียนการสอน
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
6. การบริหารหลักสูตรและการบริหารวิชาการ

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของการปฏิบัติหรือการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถเขียนเป็นรูป ดังนี้

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษา ที่ได้ยกมากล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญมี 4 ประการด้วยกัน คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตรควรแคบและเจาะลึกในแต่ละระดับการศึกษา เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของโรงเรียน และท้องถิ่น และสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาระดับชาติ นอกจากนี้ความมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องมีความชัดเจน สามารถแปลความหมายออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

2. เนื้อหาวิชา ความรู้และประสบการณ์ที่บรรจุในหลักสูตรต้องเป็นไปตามลำดับก่อนหลัง ตามความเหมาะสม สิ่งที่เป็นต้องเรียน และสิ่งที่เลือกจัดเพื่อสนองความถนัด และความสนใจของผู้เรียน

3. การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูผู้สอนนำเอาโครงการหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปปฏิบัติให้เกิดผล ปัจจัยสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอนของครู ครูจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะถ้าครูได้ศึกษาหลักสูตรอย่างเข้าใจ จัดทำแผนการสอน แผนการสอน เตรียมการสอนอย่างดีแล้ว จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลหลักสูตร หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้วจะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่มากนักเพียงใด ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร มีความหมายใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ หมายถึงการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร คือการสร้างหลักสูตร (Curriculum Construction) นั้น จะหมายถึงการสร้างรายวิชา (Course of Studies) ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) คือการดำเนินงานจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมหรือดียิ่งขึ้น ซึ่งขั้นตอนของการปรับปรุงหลักสูตรนี้ จะมีการดำเนินงานเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรต่างกันตรงที่การปรับปรุงหลักสูตรจะเพ่งเล็งเป้าหมายของหลักสูตรมากกว่ากระบวนการของการจัดทำหลักสูตรโดยตรง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวว่า "การพัฒนาหลักสูตร คือ การพัฒนาระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราแบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผล และประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้ง การบริการและบริหารหลักสูตร"

สังข์ อุทรานันท์ (2527) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า "หมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย"

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตร พอจะสรุปได้ว่า ความจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรหรือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรย่อมเกิดขึ้นเสมอในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้สภาพของสังคมว่าจะเป็นเช่นไร และนอกจากนี้ สังคมก็จะเป็นตัวกำหนดลักษณะ ของการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ขั้นตอนที่สำคัญต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้หลายรูปแบบ เช่น

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบของคำถาม คือ

1. วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่โรงเรียนจะต้องให้ เด็กได้รับมีอะไรบ้าง
2. ประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น
3. วิธีการอย่างไรที่จะทำให้จัดประสบการณ์เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ทำอย่างไรจึงจะทราบว่า ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น

ทาบ (Taba อ้างถึงใน สังก อุทรานันท์, 2527) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. สำรวจปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

สูมิตร์ คุณานุกร (2526) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่า ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่เป็นวัฏจักร มีการดำเนินหมุนเวียนต่อเนื่องกัน อยู่ตลอดเวลา ทุกชั้นตอน และเกิดขึ้นในหลาย ๆ ระดับ ทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ระดับ โรงเรียน และในระดับห้องเรียน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับ ก็จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน จึงจะทำให้การพัฒนาหลักสูตรดำเนินไปอย่างครบวงจรและเกิดผลดี และได้หลักสูตรที่มี คุณภาพ

ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรที่ ได้สร้างขึ้นมา นั้น เปรียบเสมือนเครื่องมือของการจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งจะสำเร็จได้ก็มากน้อยเพียงใดย่อมต้องขึ้นอยู่กับ การนำ หลักสูตรไปใช้ เพราะการนำหลักสูตรไปใช้เป็นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและ จะต้องเกี่ยวข้องกับ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บุคคลเหล่านี้จะต้องรู้และเข้าใจในหลักสูตรให้ตรงกัน เพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ใช้หลักสูตรให้ไปใน แนวทางเดียวกัน สู่จุดหมายเดียวกัน และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดี ดังที่ สังกัด อุทรานันท์ (2527) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า

การทำงานเกี่ยวกับหลักสูตรจะถือว่า ชั้นตอนของ การใช้หลักสูตรเป็นชั้นตอนที่มีความสำคัญ ยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นที่ยอมรับกันว่า ชั้นตอนการใช้หลักสูตรนั้นเป็นชั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง นักพัฒนาหลักสูตร ทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของ ชั้นตอนการใช้หลักสูตรว่า มีความสำคัญยิ่งกว่า ชั้นตอนอื่นใด ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้หลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตาม ยังไม่สามารถจะกล่าว ได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้อง หรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

โบซอง (Beauchamp ,1975) กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า "การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยประกอบด้วย กระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การแปลงหลักสูตร ไปสู่การสอนการ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มี การพัฒนาการเรียนการสอน"

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้กล่าวถึงการวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรว่า

ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย ครูใหญ่จะต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่ การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ การจัดครูเข้าสอน การจัดการการสอน การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่และการเลือกสรรโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดในหัวข้อดังกล่าว ดังนี้ คือ

1. การเตรียมวางแผนงานเพื่อการใช้หลักสูตรใหม่

ครูหรือผู้บริหารจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาและการสอนครั้งนี้มีเป้าหมายที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้นทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร วัสดุประกอบหลักสูตร และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จะต้องจัดหาได้อย่างไรและโดยวิธีใดงบประมาณอาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการให้หลักสูตรจะทำโดยวิธีใดจึงจะให้เข้าใจหลักสูตรอย่างแท้จริง การนำหลักสูตรไปใช้แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความพร้อมการพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้อาจจะประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การจัดเตรียมอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่

การจัดอบรมในรูปของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตรและจะนำไปปรับใช้ได้อย่างไร โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอน ควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก พยายามจัดประสบการณ์ให้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

4. การจัดการการสอน

หลักของการจัดการการสอนจะต้องคำนึงถึง การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ไม่ควรใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระดับความยากง่ายของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของการเรียน และเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารและสื่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ แผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่าจะสอนอย่างไร จะเลือกกิจกรรมและประสบการณ์ใดอย่างใด การจัดทำสื่อการเรียนอาจจะร่วมกันทำ เป็นการประหยัดแรงงานและงบประมาณ ที่สำคัญที่สุดผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน และตรงกับความต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะช่วยได้มาก

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องคำนึงถึง เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นอยู่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน ก็จะเป็นส่วนช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การบริการด้านวิชาการแก่ครู ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะจัดทำโดยส่งไปศึกษาอบรมระยะสั้นในเรื่องที่กำลังปฏิบัติอยู่เพื่อเสริมความเข้าใจให้มีความอันกว้างขวางขึ้น การไปร่วมประชุมสัมมนา การไปศึกษาดูงานการเชิญวิทยากรมาสาธิต การส่งเสริมผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร

การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรจะต้องกระทำ เป็นขั้นตอนถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็จะทำได้ง่ายและตรงจุดว่าการปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง

การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในการนำหลักสูตรไปสู่สภาพปฏิบัติหรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางที่จะนำตัวหลักสูตร ซึ่งเปรียบเสมือนภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การปฏิบัติจะได้ผลและมีประสิทธิภาพนั้น บุคคลที่สำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จะต้องศึกษาและเข้าใจตัวหลักสูตรอย่างถ่องแท้

สุมิตร คุณานุภกร (2523) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ ต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ตลอดจนจนถึงการสอนของครู

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การจำแนกหลักสูตรเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรได้เข้าใจตรงกัน และไปในทิศทางเดียวกัน อาจประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น การจัดทำเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น แผนการสอน คู่มือครู คู่มือการใช้หลักสูตร เป็นต้น กิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่ทำคือ การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร มักนิยมจัดทำในรูปของการอบรม ประชุมปฏิบัติการ

2. การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ได้แก่ วัสดุหลักสูตร และวัสดุการเรียนการสอน อุปกรณ์ต่าง ๆ ครุภัณฑ์ ตลอดจนอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะจัดให้มีแล้ว ยังครอบคลุมถึงการรักษาสภาพให้พร้อมที่จะใช้ประโยชน์ได้ด้วยความปลอดภัย ความสะดวกในการใช้ และการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า

3. การสอนของครู

การสอนของครู เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพของครูกับการปฏิบัติงานของครู สมรรถภาพเกี่ยวกับความรู้เนื้อหาวิชา สมรรถภาพในการถ่ายทอด และสมรรถภาพในการบริหาร การสอน การสอนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องรอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนสอน ส่วนสมรรถภาพในการถ่ายทอดนั้น หมายถึงวิถีทางหรือวิธีการที่ผู้สอนใช้ในการกำหนดเนื้อหาไปสู่ผู้เรียน สมรรถภาพเกี่ยวกับการบริหารการสอน คือ ในการสอนของผู้สอนแต่ละรายวิชาได้มีการวางแผนการไว้ อย่างไรก็ตาม การบริหารการสอนจึงครอบคลุมกิจกรรมหลักสี่ประการ คือ การเตรียมการสอน การสอน การวัดผลการสอน และการสอนซ่อมเสริม สำหรับการปฏิบัติงานของครูหรือผู้สอนเป็นการนำเอาสิ่งที่เตรียมการไว้หรือมีอยู่ในตัวผู้สอนออกมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึงการตีความและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรก่อนดำเนินการสอน ซึ่งจะปรากฏออกมาในรูปของเอกสารประกอบหลักสูตร คือ คู่มือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และแผนการสอนหรือโครงการสอน

ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนนั้น การทำแนวการสอนและแผนการสอนจะให้ประโยชน์หลายประการแก่ตัวครูและนักเรียน ทั้งนี้เพราะกระบวนการที่ใช้ในการทำแนวการสอนและแผนการสอนนั้น จะช่วยทำให้ความคิดในการดำเนินงานในการใช้หลักสูตรมีความต่อเนื่องกันอย่างมีระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำแผนการสอนจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ และการประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้น ได้อย่างดี เนื่องจากมีโอกาสและเวลาเพียงพอในการคำนึงถึงจุดประสงค์ เนื้อหาประสบการณ์ ตลอดจนกระบวนการในการจัดประสบการณ์นั้น

แผนการสอน

แผนการสอนแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ

1. แผนการสอนระยะยาวหรือโครงการสอน (Long range Planning) เป็นการวางแผนการสอนหรือโครงการสอนในระยะยาว คือ ตลอดเทอม ตลอดปี หรือ 2 - 4 ปี
2. แผนการสอนระยะสั้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ
 - 2.1 แผนการสอนแบบหน่วย (Unit Planning) เป็นการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่มุ่งถึงความสัมพันธ์สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ เนื้อหาและ กิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละสาขาวิชา

ทาบ (Taba, 1962) กล่าวว่า การวางแผนการสอนแบบหน่วย เป็นการจัดวัสดุอุปกรณ์การสอนตามหลักสูตรให้มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบทั้งหมด

- 2.2 แผนการสอนประจำวัน หรือบันทึกการสอนประจำวัน (Daily Lesson Planning) เป็นการเตรียมการสอนสำหรับใช้สอนประจำวันหรือใช้สอนแต่ละครั้ง

สุมิตร คุณานุกร (2523) ได้กล่าวถึงแผนการสอนประจำวัน หรือบันทึกการสอนประจำวัน ควรประกอบไปด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายในการสอน
2. เนื้อหาวิชาที่สอน
3. กิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้
4. วัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน
5. การประเมินผล

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อการใช้หลักสูตร หมายถึงการจัดหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้มีสภาพที่เหมาะสมและส่งเสริมให้การดำเนินการในการใช้หลักสูตรของครูผู้สอนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ การจัดบุคลากร การจัดงบประมาณ การจัดอาคารสถานที่ การบริการและการบริหารหลักสูตร ตลอดจนการนิเทศและการติดตามผลการใช้หลักสูตร

1. การจัดบุคลากร

สถานศึกษาแต่ละแห่ง มีบุคลากรที่ทำหน้าที่แตกต่างกันไปตามลักษณะงานที่ตนเองรับผิดชอบผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการให้บริการทางการศึกษา การจัดครูเข้าสอนในรายวิชาต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการดำเนินการใช้หลักสูตร ครูแต่ละคนมีความรู้ ความสามารถและความถนัดต่าง ๆ กัน บางสาขามีจำนวนจำกัด สถานศึกษาจึงควรเตรียมการล่วงหน้า โดยวิธีสำรวจความพร้อมของครูก่อนที่จะจัดครูเข้าสอน สถานศึกษาบางแห่งใช้แบบสำรวจหรือแบบสอบถามความพร้อม เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดแผนการเรียนและจัดครูเข้าสอนอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและประสบการณ์

2. การจัดงบประมาณ

การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญมากสำหรับสถานศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งงานงบประมาณจึงต้องมีความรู้ และทักษะต่อการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาประจำปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้มีประสิทธิภาพสูง และเกิดประสิทธิผลตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้

3. การจัดอาคารสถานที่

การจัดอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนดูแลบำรุงรักษาพัฒนาอาคารต่าง ๆ ห้องเรียนให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม เหมาะสม จำนวนเพียงพอ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการฝึกปฏิบัติและได้ประสบการณ์ทางวิชาชีพโดยตรง

4. การบริหารและการบริการหลักสูตร

การบริหารและการบริการหลักสูตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรบรรลุผลตามที่กำหนด

นิพนธ์ ไทพานิช (2530) กล่าวถึงการบริหารและบริการหลักสูตรว่า แบ่งออก
ได้ดังนี้

1. งานเตรียมบุคลากร เป็นการให้ความรู้แก่บุคลากร โดยการชี้แจงอบรม
ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ จุดมุ่งหมาย หลักการโครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมและการเรียน
การสอน และการประเมินผลตามหลักสูตร
2. การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดครู
เข้าสอน โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความสมัครใจของครูแต่ละคน
3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตรและสื่อการสอน
ทุกชนิดที่จำเป็น เพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง
4. การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
ต่าง ๆ ให้แก่ครูและนักเรียน เช่น การบริการห้องสมุด สื่อการเรียน การใช้อาคารสถานที่
ห้องปฏิบัติการ

การจัดการเรียนการสอน

การสอนเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะทำให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล โดยมีครูเป็นผู้ปฏิบัติ คือ
เป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรและ
การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม จะส่งผลให้การใช้หลักสูตรของครูมีประสิทธิภาพ

การสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายในการสอนที่กำหนดไว้นั้น ครูควรใช้
การสอนหลาย ๆ แบบ ทั้งนี้เพราะการสอนในแต่ละครั้งย่อมประกอบไปด้วยจุดมุ่งหมายหลาย
ประการ เช่น การให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สอน ให้ผู้เรียนเกิดความ
เข้าใจ ให้พัฒนาทักษะและทัศนคติที่พึงปรารถนา จุดมุ่งหมายแต่ละประการจะบรรลุผลได้ต้อง
อาศัยวิธีการสอนแต่ละแบบที่เหมาะสม

อีแวนส์ และเฮอร์ (Evans and Herr, 1978) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบ
ในด้านการเรียนการสอนที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาทางวิชาชีพว่า ประกอบด้วย

1. ครูผู้สอนจะต้องสนใจ เอาใจใส่ต่อความสำเร็จของผู้เรียนอย่างแท้จริง
2. ผู้เรียน คือ เป้าหมายที่สำคัญในการเรียนการสอน
3. บรรยากาศในการเรียนที่เป็นอิสระมากกว่าการบังคับ
4. เนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียน

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไปเสมอ โดยหลักสูตรเป็นแผนหรือข้อกำหนดที่อยู่ในรูปของเอกสาร และการเรียนการสอน หมายถึง การนำแผนออกสู่การปฏิบัติจริง ส่วนความหมายของการเรียนการสอนนั้น มีนักศึกษาคิดกล่าวไว้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนไว้ 2 ประการคือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำซึ่ง เป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษา โดยทั่วไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรม เพื่อช่วยให้นักเรียน หรือผู้เกี่ยวข้อง กับกิจกรรม เกิดการเรียนรู้โดยง่าย

สุมน อมรวิวัฒน์ (2526) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

ในการเรียนการสอนที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องอาศัยวิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

กิจกรรมการเรียนการสอนนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนประเภทที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ส่วนผู้เรียนเป็นฝ่ายรับ มีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมบ้างภายใต้การนำของผู้สอน
2. กิจกรรมการเรียนการสอนประเภทที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานคอยส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แนะนำแหล่งวิทยาการต่าง ๆ และให้ผู้เรียนแก้ปัญหาด้วยตนเอง

การเตรียมการสอน

มานิต จิตเกษม (2527) เสนอแนะสิ่งที่ครูจะต้องเตรียมก่อนการสอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ถึงเจตนารมณ์ของหลักสูตร จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง ตลอดจนรายละเอียดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
2. ศึกษาเอกสารหลักสูตร เช่น คู่มือครู หนังสือเรียน แผนการสอน สื่อการเรียน การสอน เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้ครูสอนตามหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น
3. ศึกษาภาวะ เบื้อง และวิธีการวัดผลประเมินผลการศึกษา ตลอดจนแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่ต้องใช้จนสามารถปฏิบัติได้
4. จัดทำกำหนดการสอน ตารางสอน เป็นการวางแผนการสอนระยะยาวตลอดปี การศึกษามากำหนดเนื้อหาสาระ ตามระยะเวลาที่หลักสูตรและแผนการสอนของหลักสูตรกำหนดไว้
5. จัดทำแผนการสอนย่อย เพื่อใช้สอนแต่ละคาบ เป็นการวางแผนการสอนระยะสั้น เป็นรายวันและรายคาบ

กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน

กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์และมีคุณค่าขึ้น กิจกรรมเสริมการเรียน การสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักศึกษา เพื่อสนองความสนใจ และช่วยส่งเสริม ความรู้ ความสามารถของนักศึกษา ทำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

กิจกรรมเสริมการเรียนการสอนเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและตัวนักศึกษาเอง การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนจะมี ประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุน อาจารย์ผู้สอนต้องให้ความสนใจ ตลอดจนให้การ สนับสนุน ให้คำแนะนำ ประเมินแก่นักศึกษาในการจัดกิจกรรม นักศึกษาต้องให้ความสนใจ ความร่วมมือ และมีความรับผิดชอบ จึงจะทำให้การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ กำหนดไว้

เทคนิคและวิธีสอน

เทคนิคและวิธีสอน หมายถึง รูปแบบของการดำเนินการถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยทักษะด้วยวิธีการเฉพาะหรือเครื่องมือในการดำเนินการสอนตามแบบแผนของวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ วิธีสอนมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชามากน้อยไม่เหมือนกัน ครูควรศึกษารายละเอียดของการสอนทุก ๆ วิธี และสามารถพิจารณาว่าวิธีสอนแบบใดจะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน หรือเหมาะสมกับผู้เรียน การเรียนการสอนจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูง ดังที่ สุไร พงษ์ทองเจริญ (2526) กล่าวว่า ครูควรพิจารณาหาวิธีสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพการเรียนการสอนโดยไม่จำกัดว่าจะต้องสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้น

จำรัส น้อยแสงสี (2520) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้นควรจะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติของการพัฒนาผู้เรียน
5. ความรู้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา
6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

ปภัสวดี วีรภิกคิ (2518) ได้เสนอแนะว่า การเลือกวิธีสอนนั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการสอน และให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอน วิธีการสอนเหล่านี้ได้แก่

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture) เป็นการสอนแบบอธิบายข้อความ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ผู้เรียนมีหน้าที่แค่ฟังคำบรรยาย และจดบันทึกคำบรรยายเหล่านั้น
2. วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion) เป็นการสอนแบบแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานที่จะตัดสินปัญหานั้น ๆ
3. วิธีสอนแบบการปฏิบัติ (drill and practice) เป็นการสอนที่มีจุดมุ่งหมายเน้นการพัฒนาทักษะ ครูมีหน้าที่อธิบายและสาธิตทักษะที่จะฝึก และควบคุมการฝึก ให้คำแนะนำแก้ไข นักเรียนจะมีส่วนร่วมด้วยตลอดเวลา

4. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มกันคว่ำ (Grouping of comittee works) เป็นการสอนแบบแบ่งชั้นเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความถนัดของเด็ก และให้ไปศึกษา ค้นคว้า หรือปฏิบัติกิจกรรม แล้วนำมาเสนอต่อชั้น อาจจะเป็นวิธีเสนอแบบปากเปล่า หรือรายงานข้อเขียนก็ได้

5. วิธีสอนแบบปฏิบัติการในห้องทดลอง (experimentations) เป็นการสอนแบบที่นักเรียนได้ปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีครูให้คำแนะนำช่วยเหลือ

6. วิธีสอนแบบสาธิต (demonstration) หมายถึง การสาธิตแสดงวิธีการให้นักเรียนดู ถึงแม้ว่านักเรียนจะไม่มีโอกาสทดลองด้วยตนเอง แต่ก็มีโอกาสได้เห็นการทดลองว่าทำอย่างไร จะเกิดผลอย่างไร

7. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (problem solving) เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนค้นคว้าด้วยตนเอง รู้จักสาเหตุของปัญหา และวินิจฉัยปัญหา โดยมีครูคอยแนะนำหรือวางแผนงานค้นคว้าร่วมกับนักเรียน

8. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (inquiry) เป็นการสอนแบบที่ครูพยายามให้ผู้เรียนได้หาคำตอบต่าง ๆ จากคำถามที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกต คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล

9. วิธีสอนแบบใช้โสตทัศนวัสดุ (audio - visual) เป็นวิธีให้ความรู้ โดยใช้โสตทัศนอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น ภาพยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง ฯลฯ

10. วิธีสอนแบบไปศึกษานอกสถานที่ (field trip) เป็นวิธีสอนแบบให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสภาพจริง ๆ มีการวางแผน และวางจุดมุ่งหมายว่าจะไปศึกษาอะไรล่วงหน้าเสมอ

11. วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติ (role playing) เป็นวิธีสอนแบบให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อนักเรียนได้เข้าใจเหตุการณ์ได้ด้วยตนเอง

12. การสอนโดยจุดประสงค์ (teaching by objective) เป็นรูปแบบการสอนที่ใหม่ และมีแนวโน้มว่าจะได้ผลที่สุดในปัจจุบัน เพราะการสอนนอกจากจะยึดวัตถุประสงค์แล้วยังยึดจิตวิทยาของการเรียนรู้อีกด้วย โดยครูจะต้องเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

ก. วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

ข. วิธีการที่จะก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์นั้น

สรุปได้ว่าวิธีการสอนมีหลายวิธี ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ และทักษะในการเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด โดยต้องคำนึงถึงความจำเป็น ความเหมาะสม ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ด้วย เช่น ความสามารถของผู้สอน ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

การสอนวิชาอาชีพให้ผู้เรียนเกิดทักษะ

สุนทร พานิชกุล 2530 ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนวิชาชีพว่า ครูผู้สอนวิชาชีพควรตระหนักในวิธีการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ดังนี้

1. ชี้แจงผู้เรียนให้เข้าใจวิธีปฏิบัติงานทุกขั้นตอนเสียก่อน ชัดโดยยาก ช้า ช้อน สาธิตให้ดู
2. เมื่อผู้เรียนเข้าใจวิธีการแล้ว ให้ลงมือปฏิบัติ พร้อมกับชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักปรับปรุงวิธีการทำงานให้เข้ากับสถานการณ์ใด ๆ ก็ได้
3. ให้นักเรียนฝึกบ่อย ๆ อย่างสม่ำเสมอ ปรับปรุงข้อบกพร่องที่ละน้อยจนสมบูรณ์
4. งานใดที่ต้องทำซ้ำ ๆ ครูควรคัดเลือกรูปแบบของชิ้นงานนั้นให้เป็นแบบต่าง ๆ ไม่ให้เด็กเบื่อแล้วฝึกอย่างเข้มข้น
5. ติดตามผลให้ทราบว่า เด็กคนใดมีทักษะ เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด ครูจะช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของแต่ละคนอย่างไร
6. ฝึกงานเพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติงานอย่างมีทักษะ ทำงานอย่างแคล่วคล่องจนเป็นอัตโนมัติ
7. ครูชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักนำความรู้ความสามารถไปดัดแปลงหรือประยุกต์เป็นทักษะใหม่ คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และผลิผลงานใหม่ขึ้น
8. ครูต้องไม่ละเลยข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผ่านไป โดยถือว่าไม่สำคัญ เด็กจะปฏิบัติติดเป็นนิสัย แก้ไขได้ยาก

การใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน มีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และช่วยให้ครูสามารถสอนได้บรรลุตามเป้าหมายได้รวดเร็ว

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายว่า วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น ซอล์ก รูปภาพ แผนที่ต่าง ๆ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่ยังทนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่าง ๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้และวิธีสอนประกอบ ก็ยังหมายรวมไปถึงทัศนศึกษา การทดลองต่าง ๆ ด้วย

โดแนล (Donald อ้างถึงใน บำเพ็ญ โมศรีโสภณ, 2531) ได้ให้ความหมายว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ สถานที่หรือสภาพแวดล้อม บุคลากร กิจกรรม หรือสิ่งใด ๆ ก็ตาม ที่ครูจัดขึ้น เพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ความรู้ ได้พัฒนาทักษะ เจตคติ เพื่อสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เร่งความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประมุข กอปรสิริวัฒน์ และสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (Hardware) ซึ่งได้แก่ สื่อใหญ่เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่มีเทคนิคการทำซับซ้อน ซึ่งส่วนมากเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องฉาย ภาพยนต์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพทึบ เครื่องบันทึกเสียง วิหุญ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ
2. วัสดุ (Software) ได้แก่ สื่อเล็กทั้งหลาย เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่จัดทำและนำไปใช้ได้สะดวก เช่น फिल्मสไลด์ แผนภาพโปร่งแสง แผนภูมิ รูปภาพ บัตรคำ ฯลฯ
3. เทคนิคหรือวิธีการ (Techniques or Methods) ได้แก่ การใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ อันเป็นกรรมวิธีที่เป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น นิทาน เพลง การเล่นบทบาทสมมติ ละคร หุ่น การจัดนิทรรศการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสาธิตทดลอง เป็นต้น ซึ่งกรรมวิธีในการใช้สื่อดังกล่าวอาจต้องใช้สื่อประเภทที่ 1 และ 2 เข้ามาพร้อมด้วย

ประเภทของสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพ

สุทธิ ประจักษ์ศักดิ์ (2524) ได้เสนอแนะสื่อการเรียนการสอนวิชาชีพไว้ดังนี้

1. การเยี่ยมชมโรงงาน
2. เทปบันทึกเสียง
3. ของจริง และของตัวอย่าง
4. หุ่นจำลอง
5. แผนภูมิแสดงกระบวนการทำงาน

6. แผ่นป้ายต่าง ๆ
7. วัสดุไค้เปล่าและวัสดุราคาถูก ได้แก่ วัสดุจากท้องถิ่น วัสดุจากหนังสือ เอกสาร
8. โทรทัศน์เพื่อการศึกษา
9. ภาพยนตร์
10. ฟิล์มสกริป
11. สไลด์

แนวคิดในการใช้สื่อการสอน

ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถ และมีความเข้าใจในการเลือกใช้ และการใช้สื่อการสอนแต่ละประเภทได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา นักเทคโนโลยีทางการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดการใช้สื่อการสอน ดังนี้

บราวน์ (Brown อ้างถึงใน บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ, 2531) ได้เสนอหลักการใช้สื่อการสอนดังต่อไปนี้

1. ไม่มีสื่อเพียงชนิดใดชนิดหนึ่งที่จะใช้ได้ทุกสภาพการณ์
2. สื่อการสอนที่ใช้ควรที่จะต้องตามวัตถุประสงค์
3. ผู้ใช้ควรทำความเข้าใจและความคุ้นเคยกับสื่อที่จะใช้
4. ต้องเหมาะสมกับกระบวนการและวิธีการ
5. เหมาะสมกับความสามารถและแบบการเรียนรู้ของนักเรียน

สรุปว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญมากอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน การที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ตามความสามารถและวัยของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการนำหลักสูตรไปใช้ย่อมมีประสิทธิภาพนั้น มีขั้นตอนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ การวัดผลประเมินผล เพราะการวัดและประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ว่า บรรลุตามจุดประสงค์ของการสอน และความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ทำให้ครูได้รับทราบผลการสอนและวิธีการสอนของตนว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน เมื่อใดที่มีการเรียนการสอนจะต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปด้วย ไม่โดยวิธีใดก็วิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธี พันธ์ หันนาคินทร์ (2513) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า มีค่าที่ใช้อยู่ 2 คำ คือคำว่า การวัดผล (measurement) และคำว่า การประเมินผล (evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำมีความหมายต่างกัน กล่าวคือ การวัดผลหมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนคำว่า การประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคา (value judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

นิมมวล ทศวัฒน์ (อ้างถึงใน กันตยา เพิ่มผล, 2523) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการประเมินผล ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียนว่า นักเรียนพัฒนามากน้อยเพียงใด
2. เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ในด้านการเรียน มีข้อบกพร่องอะไร ตรงไหน และหาวิธีแก้ไขให้ถูกต้อง สำหรับผู้ที่มีจุดเด่นอยู่แล้ว ก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด
3. เพื่อทราบว่า การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมาย ตามที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้ว มากน้อยเพียงใด จุดมุ่งหมายนี้ หมายถึง วัตถุประสงค์ทั่วไปของการเรียน และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. เพื่อทราบผลการสอนของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง
5. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เพราะการทดสอบ หรือแม้แต่การซักถาม ก็ทำให้นักเรียนตื่นตัว เตรียมตัว เพื่อค้นหาคำตอบกันแล้ว

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ในการวัดผลและประเมินผลที่จะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยหลักการซึ่งประกอบด้วย

1. กำหนดจุดประสงค์ในการวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้นิยามของสิ่งที่ต้องการวัดภายในขอบข่ายของเป้าหมายการศึกษา ในรูปของพฤติกรรมผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน (Cognitive Affective และ Psycomotor)
2. เลือกแนวคิดและปรัชญาการวัดให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ และสิ่งที่มุ่งจะวัดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1
3. เลือกหรือสร้าง เครื่องมือ เมื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และประสิทธิภาพของการสอน
4. ควรใช้เทคนิคการวัดผลหลายวิธีประกอบกัน ซึ่งไม่มีเทคนิควิธีใดที่สามารถวัดได้ครบทุกด้าน เพราะ เทคนิคการวัดผลแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในพฤติกรรมของผู้เรียน
5. การวัดผลเป็นการวัดทางอ้อม และสิ่งที่วัดได้เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติของผู้เรียนเท่านั้น เพื่อความถูกต้องของสิ่งที่ต้องการวัด ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เทคนิคหรือเครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภทและวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อจะได้คะแนนอย่างถูกต้อง
6. ผู้สอนควรตระหนักถึงจุดเด่นจุดด้อยของ เทคนิคหรือเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะได้เลือกใช้เครื่องมือเหล่านั้นได้ถูกต้อง
7. การแปลความหมายข้อมูลที่ได้หรือคะแนนตามแนวของการวัด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน แนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น เลือกบุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

สรุปได้ว่าการประเมินผลการเรียนการสอนคือกระบวนการของการใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการตัดสินใจ ปรับปรุง และพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ซึ่ง เทคนิคการวัดผลการเรียนการสอนนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธี ดังนั้น ผู้ใช้ต้องเลือกพิจารณาและนำไปใช้ให้เหมาะสม

บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

กนกรัตน์ ชาตภูว้าง (2523) กล่าวถึง หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับเขตการศึกษา มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับหน่วยศึกษานิเทศก์ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์
2. ระดับกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารในกลุ่มโรงเรียน
3. ระดับโรงเรียน ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน

สงัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร มีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและดำเนินการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1.2 ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

2.1 ทำความเข้าใจหลักสูตร

2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ

2.3 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา

2.5 ให้กำลังใจและบำรุงขวัญ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสาขาวิชา ควรจะดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบอย่าง

ซัดแจ้ง

3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน

3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

3.4 ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ

4. ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

- 4.1 ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่อย่างเดียว
- 4.2 ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4.3 สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่
- 4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการ

ใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

- 5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่
- 5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้อย่างเต็มที่

บุญมี เณรยอ (2529) กล่าวถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการนำหลักสูตรไปใช้ระดับโรงเรียนว่า ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดและครูผู้สอน

หน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ การจัดโครงการดำเนินงานของโรงเรียน การจัดโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้เหมาะสมอยู่เสมอ เตรียมครูในโรงเรียน เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรเข้าสู่ห้องเรียนอย่างได้ผลที่สุด แนะนำควบคุมดูแลการสอนของครูให้ดำเนินไปตามโครงการ จัดประชุมครูเพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ศึกษาหลักสูตรอย่างละเอียดเป็นรายวิชา เพื่อนิเทศการใช้หลักสูตรแก่ครู วิเคราะห์หลักสูตรและเสนอแนะความคิดเห็นในการปรับปรุง และการประเมินผลการใช้หลักสูตร

หัวหน้าหมวดวิชา จะต้องรู้รายละเอียดและเข้าใจองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นอย่างดี รับผิดชอบในการดำเนินการสอน จัดทำประมวลการสอนในหมวดวิชาของตน ปรับปรุงการเรียนการสอน จัดทำตำราเรียน หนังสือประกอบการเรียนการสอน ค้นคว้าหาวิธีการสอนใหม่ ๆ เป็นที่ปรึกษาครูในหมวดวิชา ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ประสานงานภายในหมวดวิชา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดอาคารสถานที่ ของบประมาณค่าค่าวิทยากร ส่งเสริมจัดชุมนุมทางวิชาการ จัดนิทรรศการ แสดงผลงานของนักเรียน

ครูผู้สอน เป็นบุคคลที่สำคัญมากต่อการใช้หลักสูตร เพราะ เป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การสอน ไปสู่ผู้เรียนโดยตรง จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในตัวหลักสูตรและรายวิชาที่ตนรับผิดชอบในการสอน เป็นอย่างดี มีเทคนิควิธีสอนที่ดี รู้จักเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน มีความรู้ในสาขาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการใหม่ ๆ มีความรู้ในการจัดและบริหาร อาคารสถานที่ที่ใช้สอน ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะวิชาและมีความรู้ทางด้านวิชาชีพอย่างเพียงพอ

สำหรับในการทำวิจัยครั้งนี้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรนั้นมีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับอาจารย์ผู้สอน

ผู้บริหาร เป็นตัวจักรสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะถือว่าการนำหลักสูตรไปใช้เป็นหัวใจของการบริหารงานวิชาการ

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2519) ได้กล่าวสรุปถึงหน้าที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ของผู้บริหารไว้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและการประสานงานในการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนและระหว่างกลุ่มโรงเรียน
2. การบริหารวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะมีส่วนส่งเสริมและแนะนำในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านวิชาการที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล
3. การบริหารบุคลากร ผู้บริหารจะมีส่วนในการคัดเลือกและจัดบุคคลให้สอนตามความสามารถ ความถนัด และส่งเสริมการศึกษาต่อ การอบรม หรือการประชุมทางวิชาการต่าง ๆ ให้บุคคลได้มีความเข้าใจการใช้หลักสูตรในการสอนได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น
4. การบริหารธุรการและการเงิน โดยอำนวยความสะดวกและจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานต่าง ๆ ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม
5. บริหารอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การสอนให้มีความพร้อมในการอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานตามหลักสูตรการสอน

อาจารย์ผู้สอนหรือครูผู้สอน นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การสอน การสอนจะมีคุณภาพก็ย่อมอาศัยผู้สอนที่มีคุณภาพด้วย

ภาณุณา คุณารักษ์ (2527) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีการเตรียมตัวในการใช้หลักสูตร
คือ

1. ครูควรจะต้องศึกษาปรัชญา หรือปณิธานของการศึกษาของชาติ
2. ศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ
3. รับรู้ว่าจะสอนในระดับใด ชั้นไหน และวิชาอะไร
4. ศึกษาหลักสูตรในระดับชั้น และวิชาที่จะต้องสอน
5. ในวิชาที่จะสอน ต้องศึกษาความมุ่งหมายของหมวดวิชา คำอธิบายรายวิชาอย่างละเอียด ตลอดจนแผนการสอนรายวิชา คู่มือครูและแบบเรียน
6. นำรายวิชานั้นมาแบ่งว่าจะต้องใช้เวลาสอนในกี่คาบ เวลาต่อสัปดาห์ และต่อภาคเรียน
7. เมื่อจะเริ่มสอนจริง ก็ควรมีการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูได้มีการเตรียมตัวที่จะเผชิญปัญหาต่าง ๆ และเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียน และนักเรียน ตลอดจนเตรียมวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของครู

ความหมายและความสำคัญของการจัดการ

ปัจจุบันการจัดการเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานองค์การของภาคเอกชนและรัฐบาล สถาบันการศึกษาทั้งในสหรัฐอเมริกา ยุโรป เอเชีย และสถาบันต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญของวิชานี้ จึงมีการจัดการเรียนการสอน และประสบการณ์ด้านการจัดการอย่างแพร่หลาย สำหรับสถาบันการศึกษาในประเทศไทย นอกจากจะมีการเรียนการสอนวิชาบริหารธุรกิจในมหาวิทยาลัยแล้ว วิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษายังสอดแทรกวิชาการจัดการให้เป็นวิชาบังคับ เพื่อประโยชน์แก่นักศึกษาในกรณีที่ต้องไปทำงานในองค์การธุรกิจ หรือออกไปประกอบอาชีพอิสระ การศึกษาเพื่อการจัดการเป็นการเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นเพื่อให้การบริหารธุรกิจเกิดประสิทธิผล หรือได้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การศึกษาวิชาการจัดการเป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการบริหารทั้งทางด้าน การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การควบคุมงานและอื่น ๆ

มานพ สวามีชัย (2527) กล่าวว่า การศึกษาเพื่อการจัดการมีความสำคัญต่อประชาชนทุกหมู่เหล่า เพราะมนุษย์ต้องอาศัยอยู่ในสังคมขององค์การ (Organization Society) หรือสังคมของการจัดการ (Managerial Society) และการดำเนินงานขององค์การยังส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์มากขึ้นทุกขณะ

การจัดการมีความหมายแตกต่างกันออกไปในความนึกคิดของบุคคล การทำความเข้าใจ ความหมายของการจัดการจะเกิดประโยชน์ต่อการนำความรู้ไปใช้ในการบริหารและจัดองค์การธุรกิจ นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการไว้ดังนี้ คือ

ไซแมน และ สก็อตต์ (Haimann and Scott, 1970) ได้ให้ความหมายว่า "การจัดการ คือ กระบวนการทางสังคม และเทคนิคในการใช้ทรัพยากรการบริหารในการดำเนินงานขององค์การ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ประสิทธิผลสำเร็จหรือบรรลุจุดประสงค์ขององค์การ"

ลองเกนเนคเคอร์ และ พริงเกิล (Longenecker and Pringle, 1981) กล่าวว่า "การจัดการ คือ กระบวนการรวบรวมและประสานการใช้ทรัพยากรการบริหาร เพื่อดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่ตั้งไว้"

สรุปได้ว่า การจัดการ คือ กระบวนการรวบรวมและประสานบุคคล เทคโนโลยีการทำงาน และทรัพยากรต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ประสิทธิผลสำเร็จตามจุดหมายขององค์การอย่างเกิด ประสิทธิภาพ

หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการโปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป

ระดับปริญญาตรี ของสภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2528

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการ โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2528 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ และทักษะ ความสามารถในการจัดการงานอาชีพ และสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างงานและพัฒนางานได้และเป็นหลักสูตร ที่มุ่ง เปิดโอกาสให้ผู้มีงานทำ หรือผู้สนใจมาศึกษาเพิ่มเติมได้ ซึ่ง เป็นการขยายโอกาสและความ เสมอภาคในการได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษา

จุดประสงค์เฉพาะ

หลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการ โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไป ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2528 ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังนี้

1. เพื่อผลิตบุคลากร ที่มีความรู้ความสามารถระดับวิชาชีพชั้นสูงในสาขาวิชาวิทยาการจัดการ ที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม
2. เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจและสังคม สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อผลิตบุคลากรที่สามารถติดตาม และปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าในเทคโนโลยีและการจัดการในงานอาชีพ
4. เพื่อผลิตบุคลากรที่มีเจตคติ และค่านิยมในการประกอบอาชีพอิสระอย่างมีคุณภาพ มีจริยธรรมและปณิธาน

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 3 หมวดวิชา และหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 76 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนหน่วยกิตแต่ละหมวดวิชา และแต่ละกลุ่มวิชา ดังนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป 16 หน่วยกิต มี 4 กลุ่มวิชา คือ

1.1	กลุ่มวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร	4	หน่วยกิต
1.2	กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	4	หน่วยกิต
1.3	กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	4	หน่วยกิต
1.4	กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน 53 หน่วยกิต มี 3 กลุ่มวิชา คือ

2.1	กลุ่มวิชาเนื้อหา	36	หน่วยกิต
2.2	กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ	12	หน่วยกิต
2.3	กลุ่มวิชาการปฏิบัติและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	5	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี 4 หน่วยกิต

จากจุดประสงค์เฉพาะ และโครงสร้างของหลักสูตรบริหารธุรกิจและการจัดการ โปรแกรมวิชาการจัดการทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น แสดงให้เห็นว่า วิชาการจัดการทั่วไป เป็นวิชาหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ ทั้งในภาคเอกชน และภาครัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จักรณา พรหมมา และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตร การฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ" พบว่า การกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน จัดความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหา และรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ การนำไปใช้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มวิชา เฉพาะ เพิ่มขึ้น การจัดการเรียนการสอนมีปัญหามาก ในเรื่อง ความรู้พื้นฐานของผู้เรียนไม่เพียงพอและขาดแนว การสอนในบางวิชา ควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือ หรือชุดการสอน ตลอดจนปฏิบัติการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่มวิทยาลัยครู ในส่วนตัวผู้เรียนควรมีการสอบก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึงเกณฑ์ที่ต้องการในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรผู้สอนมีความรู้ และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษาหรืออบรมระยะสั้น และ นอกจากนั้นยังขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการ ปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภทจากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำรา หรือเอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

วิภา รัศมีอมรวีวัฒน์ (2519) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาบางประการที่มีอิทธิพลต่อ การสอนวิชาเกษตรกรรม ในระดับประกาศนียบัตรของสถานฝึกหัดครูในประเทศไทย พบว่า ครูอาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรมส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุง เนื้อหา และหลักสูตรวิชา เกษตรกรรมเสียใหม่ โดยเฉพาะวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคมีความต้องการให้เพิ่มหน่วยกิตวิชา เกษตรกรรมให้มากกว่าเดิม สำหรับปัญหาทางด้านอุปกรณ์การสอน อาจารย์ที่สอนวิชาเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ประสบปัญหาอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ทั้งการสอนภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2522) ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาพฤติกรรมการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครู" สรุปผลการวิเคราะห์กิจกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครู สรุปได้ดังนี้

กิจกรรมการเตรียมตัวก่อนสอนที่อาจารย์ปฏิบัติบ่อยครั้งมาก ได้แก่ การเตรียมการสอน จากเนื้อหาที่รวบรวมจากตำราหลายเล่ม กิจกรรมการสอนที่อาจารย์ปฏิบัติบ่อยครั้งมาก ได้แก่ เตรียมการสอนล่วงหน้ากิจกรรมการประเมินผลที่อาจารย์ผู้สอนนำไปใช้บ่อยครั้งมาก ได้แก่ ประเมินผลทั้ง การสอบข้อเขียนและ ภาคปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนมีปัญหาเกี่ยวกับรายวิชาที่สอนมาก

พอสมควรหรือระดับปานกลาง ได้แก่ ฆาคหนังสือค้นคว้าสำหรับเตรียมการสอน จากการประเมินคุณภาพของการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่ (46.8%) ประเมินคุณภาพการสอนของตนเองอยู่ในชั้นดี ส่วนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่อาจารย์ผู้สอนได้เสนอมา เรียงลำดับความสำคัญ (ความถี่) จากมากไปหาน้อย ดังนี้ อุปกรณ์การสอนและห้องปฏิบัติการมีน้อยควรเพิ่มเวลาสอนในแต่ละรายวิชาให้มากขึ้น เนื้อหาในหลักสูตรมากเกินไป เนื้อหาซ้ำซ้อนและเวลาเรียนไม่พอต้องการแนวการสอนเป็นหลักในการสอน ควรมีการสัมมนาอาจารย์และให้ความรู้แก่อาจารย์ผู้สอน ฆาคตำราควรมีการปรับปรุงหลักสูตรและอื่น ๆ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (ม.ป.ป.) ได้ทำรายงาน "การวิเคราะห์และประเมินผลหลักสูตรการฝึกหัดครู 2519 ของสภาการฝึกหัดครู" ได้พบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้คือ

ในด้านความมุ่งหมาย กำหนดไว้กว้างเกินไป ไม่ชัดเจน ทำให้ไม่แน่ใจว่าสามารถปฏิบัติได้ตรงตามความมุ่งหมายหรือไม่ ปัญหาที่อาจทำให้ไม่สามารถบรรลุความมุ่งหมายได้ก็คือ เวลาที่มีน้อย นักศึกษามีมาก นักศึกษามีความรู้ต่ำ ฆาคอุปกรณ์การเรียนการสอน ฆาคตำรา ฆาคงบประมาณ และสภาพแวดล้อมไม่อำนวย เป็นต้น ในด้านเนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรกว้างเกินไปไม่ละเอียดและชัดเจนพอทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในเนื้อหา เวลาเรียนไม่พอและผู้สอนรายวิชาเดียวกันในขอบเขตของเนื้อหาวิชาไม่แน่นอน บางรายวิชาไม่เหมาะกับการนำไปสอนระดับประถมและมัธยม ในด้านการจัดการการสอน ชั่วโมงสอนน้อยเกินไป ไม่สามารถสอนให้ครบตามหลักสูตรได้ ฆาคตำรา เอกสารอ้างอิงมีน้อย ฆาควัสดุอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการ ฆาคผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะวิชา ตลอดจนฆาคงบประมาณในการใช้จ่าย การซื้อวัสดุทำได้ยาก เนื่องจากระเบียบราชการ เป็นต้น ในด้านบริหาร มีปัญหาในเรื่องงบประมาณลัดชื่อ วัสดุอุปกรณ์และเชิงวิพากษ์ ฆาคตัวหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งแจกได้ไม่ทั่วถึง วัสดุอุปกรณ์เพื่อการพิมพ์เอกสารถูกจำกัด หนังสือเพื่อค้นคว้ามิน้อย ผู้บริหารไม่จัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน

สุวัฒน์ นิยมคำ และชาติ สิทธิ (2519) ได้เขียนเรื่อง "การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย" โดยสรุปจากการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ซึ่งจัดโดยโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ระหว่างวันที่ 2-9 พฤศจิกายน 2518 ซึ่งสรุปผลการประชุมที่สำคัญได้ดังนี้ คือ

1. เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย ผู้บรรยายเน้นถึงหน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ต้องกระทำ 3 อย่าง คือ การสอน การวิจัย และการมีส่วนร่วมในกิจการของมหาวิทยาลัย

1.1 การสอนในมหาวิทยาลัย เน้นการเรียนรู้ของนักศึกษา ให้ได้เรียนรู้อย่างดีที่สุด ครูควรทำหน้าที่แค่เพียงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ อาจารย์ควรพยายามสอนให้นักศึกษาเกิดความคิดในระดับสูงขึ้นไปกว่าการจำ คือ ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

1.2 การพัฒนาอาจารย์ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาเสนอเพื่อช่วยให้คงความเป็นอาจารย์ที่ดี มีทัศนคติและจรรยาบรรณที่ถูกต้อง และสร้างวินัยจนความเป็นครู เพื่อให้อาจารย์พัฒนาการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การบอกรับกลับและการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการสอน และเพื่อให้อาจารย์รู้จักการสร้างและพัฒนาหลักสูตร

2. การประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งจะต้องประเมินผลการกระทำของผู้สอนและผู้เรียนทุกระยะเมื่อประเมินแล้วจะต้องมีการบอกรับกลับ (feedback) เพื่อบอกให้แต่ละฝ่ายทราบเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

3. วิธีสอน ไม่มีวิธีสอนใดที่ดีที่สุด เพราะแต่ละวิธีก็มีคุณค่าและมีข้อจำกัดในตัวของมัน

3.1 การสอนแบบบรรยาย ถ้าบรรยายล้วน ๆ จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี ควรจะมีวิธีสอนอย่างอื่นผสมผสานกันไป

3.2 การสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย เป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คืออย่างหนึ่ง

3.3 การสอนโดยมีการฝึกภาคปฏิบัติ การจัดหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย ไม่ควรจะสนใจภาคทฤษฎีแต่เพียงอย่างเดียว ควรจะหาทางจัดภาคปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย เพราะการปฏิบัติจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจทฤษฎีเป็นการนำหลักวิชาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

3.4 การสอนแบบให้เรียนด้วยตนเอง ด้วยบทเรียนสำเร็จรูป จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถรู้ทันที่ว่าตนเข้าใจหรือไม่เข้าใจในเรื่องที่เรียน

4. การนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ง่ายขึ้นดีกว่าเดิม เช่น การสอนด้วยเทป สไลด์ การสอนด้วยโทรทัศน์วงจรปิด และการสอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

5. การอภิปรายหน้าที่และบทบาทของอาจารย์ มีปัญหาที่พบ 2 ประการ คือ ปัญหาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ได้ใช้เวลาพยายามเพียงพอแล้วหรือยังในการพัฒนาการเรียนการสอน และจะพัฒนาอาจารย์อย่างไร

6. สรุปและข้อเสนอแนะ อาจารย์ส่วนใหญ่ไม่ได้ฝึกฝนและศึกษามาทางด้านนี้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรจัดให้มีการพัฒนาอาจารย์

สุจรรยา สุวรรณคีรี (2528) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตร คหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2524 ในวิทยาลัยครู" พบว่า "สภาพการใช้หลักสูตร คหกรรมศาสตร์ในค้ำต่าง ๆ นั้น สรุปได้ว่า วิทยาลัยครูส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่าง ๆ ในด้านการจัดทำแผนการสอน การจัดทำเอกสารและคู่มือ การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียนการสอน สถานที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ งบประมาณในการดำเนินการ ไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิทยากรในห้องดิน อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการ ไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา พื้นฐานของนักศึกษาต่างกัน และนักศึกษาขาดความสนใจในวิชาชีพ

มัวร์ (Muir อ้างถึงใน กันตยา เพิ่มผล, 2530) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การปฏิบัติการ พัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนเยอรมัน . การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรวิทยาลัยชุมชนนั้น สร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นรายวิชา ผู้มีบทบาท คือ ครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้พยายามให้คลุมเนื้อหาทั้งหมด แต่เนื้อหา ในหลักสูตรทั้งวิชา เลือกและวิชาบังคับได้ถูกเลือก และตัดสินใจตามกฎของรัฐ การใช้หลักสูตรมี 2 ทาง คือ ใช้ในโรงเรียน และใช้โดยรัฐ

เกรแฮม (Graham, 1960) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูงในคณะศึกษาศาสตร์ ในประเทศแคนาดา สรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่ว ๆ ไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดยเน้นทั้งด้านการปฏิบัติพอ ๆ กับเนื้อหา การกำหนดวิชา บังคับและวิชาเลือกในหลักสูตรควรปรับปรุงเช่นกัน โดยบังคับให้เรียนวิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะ วิชาการศึกษานั้น การเรียนการสอนก็สามารถปรับปรุงได้โดยการจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนา ในชั้น การประชุมปฏิบัติการ การศึกษานอกสถานที่

มิลเลอร์ (Miller, 1973) ทำการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนา หลักสูตรในโครงการแคนาดาตะวันตก ผลการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

เป็นผู้ส่งเสริมขอบเขตพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร 10 ประการ อย่างมากมาย สามารถสอนโดย
เข้าใจหลักสูตรได้ดีกว่าครูที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร สามารถแก้ไขเนื้อหาทางวิชาการ
ได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์ทางการสอนมาก ทำให้มีผลดีต่อการเรียนการสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย